

आर्मी पब्लिक स्कूल शिलांग
वार्षिक परीक्षा (2022-23)
विषय - संस्कृत
कक्षा - VII

समय: 2:30 मिनट

पूर्णांक: 80

सामान्य निर्देश:

- (i) सभी प्रश्नों के उत्तर देना अनिवार्य है।
- (ii) प्रश्न पत्र में क, ख, ग, घ चार खण्ड हैं।
- (iii) सभी प्रश्नों का भारांश सामने अंकित है।

(खण्ड-क)

प्रश्न-1. अधोलिखित अपठित गद्यांश को पढ़कर नीचे लिखे प्रश्नों के उत्तर लिखिए -

मानवजीवनं संसारे बहुमूल्यम् अस्ति । अस्मिन् जीवने नरः साक्षात् परमं सुखं प्राप्नोति । मानवस्य जीवनस्य चत्वारः भागाः सन्ति - ब्रह्मचर्यः, गार्हस्थ्यः, वानप्रस्थः, संन्यासश्च । ब्रह्मचर्यस्य द्वितीयं नाम छात्रजीवनम् अस्ति । छात्रः तु सदैव मानवः भवति । सः प्रतिक्षणम् नूतनां शिक्षाम् प्राप्नोति छात्रस्य विद्याध्ययनकालः वस्तुतः एकः विशिष्टः कालः भवति ।

- (क) किं जीवनं संसारे बहुमूल्यम् अस्ति? 1
- (ख) मानवस्य जीवनस्य कति भागाः सन्ति ? 1
- (ग) ब्रह्मचर्यस्य द्वितीयं नाम किम् अस्ति ? 1
- (घ) 'अविशिष्टः' अस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम् ? 1
- (क) कालः (ख) नूतनाम् (ग) विशिष्टः (घ) वस्तुतः
- (ङ) 'नूतनाम्' अस्य किं विशेष्यपदम् अत्र प्रयुक्तम् ? 1
- (क) प्रतिक्षणम् (ख) बहुमूल्यम् (ग) शिक्षाम् (घ) कालः

प्रश्न-2. अधोलिखित गद्यांश को पढ़कर नीचे लिखे प्रश्नों के उत्तर दो -

प्रातः उत्थाय सा अन्वभवत् यत् तस्याः मनः प्रसन्नं नास्ति । मनोविनोदाय सा भ्रमितुम् गृहात् बहिः अगच्छत् । भ्रमणकाले सा अपश्यत् यत् मार्गाः सुसज्जिताः सन्ति । सा चिन्तयति किमर्थम् इयं सज्जा ? सा अस्मरत् यत् अद्य तु मन्त्री आगमिष्यति । सः अत्र किमर्थम् आगमिष्यति इति विषये तस्याः जिज्ञासाः प्रारब्धाः । गृहम् आगत्य सा पितरम् अपृच्छत् - 'पितः! मन्त्री किमर्थम् आगच्छति ? पिता अवदत् - 'पुत्री! नद्याः उपरि नवीनः सेतुः निर्मितः । तस्य उद्घाटनार्थं मन्त्री आगच्छति ।'

- (क) मन्त्री किमर्थम् आगच्छति ? 1
- (ख) कस्या मनः प्रसन्नं नास्ति? 1
- (ग) सा किमर्थम् बहिः अगच्छत् ? 1
- (घ) के सुसज्जिताः सन्ति ? 1
- (ङ) सा किम् अस्मरत् 1

(खण्ड-ख)

प्रश्न-3. यथायोग्यं श्लोकांशान् मेलयत्

(क)

(ख)

(क) केशरवर्णः

प्रगतेः न्यायस्य च प्रवर्तकम् ।

1

(ख) हरितवर्णः

22 जुलाई 1947 तमे वर्षे जातम् ।

1

(ग) अशोकचक्रम्

शौर्यस्य त्यागस्य च सूचकः ।

1

(घ) त्रिवर्णः ध्वजः

सुषमायाः उर्वरतायाः च सूचकः ।

1

(ङ) त्रिवर्णध्वजस्य स्वीकारणम्

स्वाधीनतायाः राष्ट्रगौरवस्य च प्रतीकः ।

1

प्रश्न-4. समानार्थकानि पदानि मेलयत -

(क) आश्चर्येण

पठनस्य

1

(ख) उल्लासेन

समयः

1

(ग) परिवारस्य

प्रसन्नतया

1

(घ) अध्ययनस्य

विस्मयेन

1

(ङ) कालः

कुटुम्बस्य

1

प्रश्न-5. मञ्जूषातः विलोमपदानि चित्वा लिखत -

अधुना:

मित्रतायाः

लघुचेतसाम्

दुःखिनः

दानवाः

(क) शत्रुतायाः

.....

1

(ख) पुरा

.....

1

(ग) मानवाः

.....

1

(घ) सुखिनः

.....

1

(ङ) उदारचरितानाम्

.....

1

प्रश्न-6. मञ्जूषातः क्रियापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

करिष्यामि

स्फोटयिष्यति

पतिष्यति

(क) काष्ठकूटः चञ्च्वा गजस्य नयने

..... |

1

(ख) मार्गं स्थितः अहमपि शब्द

..... |

1

(ग) गजः गर्ते

..... |

1

प्रश्न-7. निम्नलिखित में उपसर्ग व धातु पृथक् कीजिए-

उपसर्ग

धातु

(क) प्रभवति

.....

.....

1

(ख) विहसति

.....

.....

1

प्रश्न-8. अधोलिखित पदानि धातु प्रत्यय योजयित्वा लिखत -

(क) पठ् + क्त्वा

.....

1

(ख) हन् + तुमुन्

.....

1

प्रश्न-9. समय जानम् लिखित - (निम्नलिखित समय को देखकर संस्कृत में समय लिखिए)

- (क) 12:45 1
(ख) 10:30 1
(ग) 1:15 1

प्रश्न-10. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

- (i) गिरिजायाः गृहसेविकायाः नाम किमसीत् ? 1
(क) दर्शना (ख) मालिनी (ग) माला
- (ii) वृक्षे का प्रतिवसति स्म ? 1
(क) चटका (ख) गजः (ग) खगः
- (iii) का भाषा प्राचीनतमा ? 1
(क) संस्कृतभाषा (ख) हिन्दीभाषा (ग) ये दोनों
- (iv) त्रिवर्णं ध्वजे शक्त्याः सूचकः कः वर्णः ? 1
(क) श्वेतवर्णः (ख) केशरवर्णः (ग) हरितवर्णः
- (v) मक्षिकाया मित्रम् कः आसीत् ? 1
(क) काष्ठकूटः (ख) चटका (ग) मण्डूकः
- (vi) शून्यस्य प्रतिपादनं कः अकरोत् ? 1
(क) आर्यभटीयम् (ख) आर्यभटः (ग) कौटिल्य
- (vii) काः अभ्युदयाय प्रेरयन्ति ? 1
(क) सूक्तयः (ख) संस्कृतभाषा (ग) ये दोनों
- (viii) हरिणः किं खादति ? 1
(क) नवघासम् (ख) नाखदत (ग) मधुरघासम्
- (ix) अशोकचक्रे कति अराः सन्ति ? 1
(क) चतुर्विंशतिः (ख) विंशति (ग) त्रिविंशति
- (x) के पुरुषम् न विभूषयन्ति ? 1
(क) वाण्येका (ख) केयूराः (ग) भूषणानि

प्रश्न-11. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणम् कुरुत -

- (क) अनारिकायाः प्रश्नैः सर्वेषाम् बुद्धिः चक्रवत् भ्रमति : 1
(ख) मन्त्री सेतोः उद्घाटनर्थम् आगच्छति । 1
(ग) संस्कृतमेव सङ्गणकस्य कृते सर्वोत्तमा भाषा । 1

प्रश्न-12. अधोलिखितानि पदानि आधृत्य वाक्यानि रचयत -

- (क) प्रश्नाः = 1
(ख) नवीनः = 1
(ग) प्रातः = 1

(खण्ड-ग)

प्रश्न-13. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत ।

(i) चटकायाः विलापं श्रुत्वा काष्ठकूटः तां किं अपृच्छत् ?

अथवा

संस्कृतं किं शिक्षयति ?

(ii) दर्शनायाः पुत्री कथं नृत्यति ?

अथवा

त्रिवर्णध्वजस्य उत्तोलनं कदा भवति ?

प्रश्न-14. निम्नलिखित श्लोकों का हिंदी अर्थ लिखिए-

विद्या नाम नरस्य रूपमधिकम् प्रच्छन्नगुप्तम् धनम्
विद्या भोगकारी यशः सुखकारी विद्या गुरुणाम् गुरुः ।
विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता
विद्या राजसु पूज्यते न हि धनं विद्या - विहीनः पशुः ॥

अथवा

क्षमावशीकृतिर्लोकं क्षमया किं न साध्यते ।
शान्तिखड्गः करे यस्य किं करिष्यति दुर्जनः ॥
सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः।
सत्येन वाति वायुश्च सर्व सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥

प्रश्न-15. अधोलिखित गद्यांश का हिंदी अर्थ लिखिए -

परन्तु अधुना निखिले संसारे कलहस्य अशान्तेः च वातावरणम् अस्ति । मानवाः परस्परं न विश्वसन्ति । ते परस्य कष्टम् स्वकीयं कष्टम् न गणयन्ति । अपि च समर्थाः देशाः असमर्थान् देशान् प्रति उपेक्षाभावं प्रदर्शयन्ति, तेषां उपरि स्वकीयं प्रभुत्वं स्थापयन्ति । संसारे सर्वत्र विद्वेषस्य, शत्रुताया, हिंसायाः च भावना दृश्यते । देशानां विकासः अवरुद्धः भवति ।

अथवा

विश्वस्य उपलब्धासु भाषासु संस्कृतभाषा प्राचीनतमा भाषास्ति । भाषेयं अनेकाषाम् भाषाणाम् जननी मता । प्राचीनयोः ज्ञानविज्ञानयोः निधिः अस्यां सुरक्षितः । संस्कृतस्य महत्वविषये केनापि कथितम् - 'भारतस्य प्रतिष्ठे द्वे संस्कृतं संस्कृतिस्तथा । इयं भाषा अतीव वैज्ञानिकी । केचन कथयन्ति यत् संस्कृतमेव सङ्गणकस्य कृते सर्वोत्तमा भाषा ।

(खण्ड-घ)

प्रश्न-16. 'भू' धातु (लोट्लकार) अथवा 'पश्य' धातु (लट्लाकार) के धातुरूप लिखिए ।

प्रश्न-17. 'मुनि'शब्द इकारान्त (पुंल्लिगम्) अथवा 'लता' शब्द आकारान्त (स्त्रीलिङ्ग) के शब्दरूप लिखिए।

प्रश्न-18. 'दुर्बुद्धिः विनश्यति' अथवा 'समवायो हि दुर्जयः' पाठ का हिन्दी सार अपने शब्दों में लिखिए ।

प्रश्न-19. पितरं प्रति लिखितं पत्रम् मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दैः पूरयत -

परीक्षाभवनतः

तिथि

आदरणीयाः पितृचरणाः,

सादरं प्रणामाः

अत्र कुशलं तत्र | समाचारः अयम् अस्ति यत् मम

परिणामः उद्घोषितः | भवान् प्रसन्नः भविष्यति यत् अहं

प्रथम - स्थानं प्राप्तवान् | सफलता - समाचारं भ्रातृन् भगिनीश्च

श्रावयतु भवान् |

पूज्यायाः मातृचरणयोः मम प्रणामाः सन्तु |

भवताम्

नाम

मञ्जूषा

मातरम्,

वार्षिक - परीक्षायाः,

अस्तु,

जात्वा,

परीक्षायम्
